

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. МАРТА 1879.

ГОДИНА VII.

ПОЗОР И ПРЕДАЧА

БРОЈ 33.

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ.

Излази свака о дану слаче представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а па страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелју Јовановићу, који се из њубави према позоришту припрема да разаштиље овде лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

IV

На Речи провео је Коста годину дана, за које је време свршио наутику, којој течaj иначе две године траје.

После тога крене се као свршен наутичар у Трст, да се ангажује на брод и да тако ступи једном у морнарску службу.

Први корак у овом новом животу морао је већ у нечем разагнati његове илузије. Преду-
сretaј и дочек од стране капетана био је такав,
да младог морнара није могао баш јако привла-
чити новом позиву и новом животу.

„Чега ради сте ви дошли овамо? Хоћете ли да будете господин на броду или прави морнар?“ То је било прво питање, што је капетан брода на Косту управио.

„Не ћу да будем господин, хоћу да будем прави морнар“, био је Костин одговор на ово питање.

„Е кад то хоћете, а ви се онда морате привикнути свима тешкоћама и неугодностима морнарског живота. — Тако ћете имати данас да оперете моју собу, иштите нека вам даду четку и све друго, што је потребно!“ — гласно је крути одговор капетанов.

Тако је Коста са обичном раденичком службом отпочео онај најлепши, најугоднији и најслободнији живот, који му је његова младићка мешта негда у најкраснијим бојама представљала.

У његовим мемоарима и у опште у његовим списима не налази се никде ништа забележено о његовом морском путу и животу. Или није имао времена да бележи, или га је овај живот тако разчарао, да није имао ни воље, да га се сећа, а још мање да из њега што каснијем спомену предаје.

Брод, на који је Коста ступнио, звао се „Јо-
зић“. Исти је број тога пута путовао из Трста

преко Крфа и Цариграда у Одесу. Кад се исти из Одесе натраг враћао, сазрела је већ била у Кости мисао, да се ове беде, коју је сам себи на врат натоварио, што пре ослободи. Напослетку није овај живот ни његовом слабом и нежном телесном саставу баш ни мало одговарао.

У Цариграду му је испало за руком, да се брода опрости, и о томе имаде у његовим хартијама опширенијих бележака и описа, из којих ћемо по неке ствари саопштити, које ће његов тадањи живот и положај боље илустровати моћи, него ово наше јадно и сувошарно излагање.

„Било је пред вече око седам сајата“, овако почиње Коста свој опис. „Стаяо сам наслојен на „кало банди“ (наслон око брода) и гледао сам у Босфор, како се по њему ломе месечни зраци.

„На броду никога до мене и два дечка —
остали морнари сви су на бојно оташти били.

„Гледао сам тако подуже времена укоченим погледом, а удубљен у свакојаке мисли. Мислио сам на своју постојбину, од које сам сад тако удаљен, мислио сам на мoga оца, који можда у исто лоба то исто чини и мислио сам

„Но мислио сам и на моје жалосно стање. Удаљен од својих не имадох овде душе, која би ме разумела, које би самном плакала и певала. Капетан, коме сам писар био, зло је самном поступао. Грдио ме је по цео дан, надевао ми свакојака имена и говорио ми је непрестано, да из мене неће бити ништа. Но све то беше још како тако, само да сам слободе уживати могао. Али тужан! Био сам роб — с брода никуд ни камо.

„После свију ових мисли ударе ми сузе на очи. „Еј тужан!“ шапутао сам уздешући, „кад ћу се једном одростити ове невоље?“ „Па

онда би се опет разједио . . . Та је ли могуће, да се толико газити дајем? Ја, који сам се не-престано којекуда скитао, морам и дан и ноћ на броду да проводим, ја, који нисам дао себи ни од кога заповедати, морам да угађам сада лудо ћуди канетаново? . . . Та нећу више на броду остати ма да . . . да, али ако ме у ланци у Трст пошиље? . . . Зар ми није и ономадне казао, да је његова брига већ како ће ме кући оправити, ако ми само на ум падне да оставим брод? . . . Па шта онда?

„Овако пола жалостан а пола љутит отиснем

се са „капо банде“, прескочим у трипут басамаке, који воде доле у брод и уђем у моју собу. Механично турим руку испод постеље, извадим боцу с румом и напијем се подобро. Одмах осетим да ми је лакше! Извадим затим из дуванске добру шаку красног турског дувана, направим си смотку, па изиђем опет на „коверту“ (патос на броду — Verdeck).

„Почнем горе доле ходати, но кад ме ноге заболеше, седнем на „тутгу“ (кућица на крми) и почнем поново гледати у Босфор.

Наставаће се)

ЈИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Социјалне демократе“, шаљива игра у 3 чина по Гиртовој новели: „Die Socialdemokraten“ написао Коста Ристић После тога: „Фриш фире“, шала у 1. чину, написао Коста Ристић)

У суботу 24. фебруара ов. год. давана је по други пут занимљива шаљива игра „Социјалне демократе“, коју је по истоименој Гиртовој новели израдио Коста Ристић. Правилком кад је ова шаљива игра врло срећно прешла „прву ватру“, те поспешио прославила свој улазак у репертоар нашег народног позоришта, говорено је о садржају њеном, а и о изради, и то у хатар и једном и другом. Фактора, који су јој тада крчили пут кроз прву ватру, пису је ипак другог пута изневерили. Међу тим факторима ишаје баш последње место заузимала подела улога у тој шаљivoј игри, а та је подела остала недрнути. Други су фактори иераштељиво скопчани са целином, те и нехотице морадоше бити сви на окуну. Радило се ол стране тих фактора сложно и савесно. Савесно, да, ипак се нашло нешто, о што је машина у свом раду мало запињала, мало се спотицала. До душе закачаљка та беше мајушна, те не могаше машину ип за час зауставити, али на што да се и излаже машину тој спасности без сваке нужде. Тиче се то Вајсенборна г. Добриновића. Он је, да богме, као један део оног фактора, за који рекојмо, да није од мале важности, савесно вршио оно, што је при подели послана на њ — имендано и случајно — најбоље, али је ту баш еклантано на видик изашло, да је оправдано оно: *Naturam expellas furca. Ситуација, у којој се Вајсенборни од почетка на све до пред крај налази, ивије чисто смешна — бар за њега не. За ње је шта више жалосна, а за оне око њега тек у попа смешна, а у попа и невољна. Неприлике његове, у које мало својом кривњом, мало опет и без његовога, чине, те га човек жали; а ради би га из невоље извукao, јер је Вајсенборни — тако се бар после ишчуари — попштена сликарска душа. Па да, ми жалимо г. Добриновића, који нас је формално размазио својом једром, природном*

свагда промишљеном и непретераном комиком, — те нам не иде од руке, да га из невоље извлачимо, па још без икакве нужде — јер како се нама чини не беше нужде, да г. Добриновић у неприлике улази, кад болесничка листа наше позоришне дружине није у овој сезони своју функцију започела — и не започињала је бог да је!

„Социјалне демократе“ беху тога пута тако галантне, те уступише један део вечера малом „ајнактеру“, кога је писац му, Коста Ристић, са свим смело крстio омбинозним именом „Фриш фире.“ Смелост пишчева и омбинозност наслова ида у очи само оном, који познаје и достојно схваћа важност те две рече. Па каква важност може бити у две са свим простејште рече? Огромна, те како огромна. Запитајмо само свет, који те речи без неког пижетета ни са усана не пушта, коме се при том речма срце у грудима од милине тона, — запитајмо даље свет, који се тих речи клони као живе ватре, коме се и од саме помисли на тे речи кожа јези, — па ћемо по различитим шкалама, у којима се те две рече изговарају, познати, е немамо посла са простејшим речима. Зар су то обичне, простејште речи, које у *dur-u* изговорене исказују иеобично усхићење и блаженство, а у *moll-u* ужас и грозу. Запста нечуveno! Једне те исте речи, па колико у њима противности кад се велики терци за по тона ниже помакне, кад се из *dur-a* пређе у *moll*. — Е, али треба знати, шта је ту велики, шта ли мали терци. Велики терци је уживање у „пријатној“ забави, у којој ти златно време тако брзо прође, да за ту своју услужност иште и ремунерацију, — акорд „Фриш фире“ са такмичи велики терцом звони весело, радосно. А мали терци није ни више ни мање до пренебрегавање сметних дужности, проигравање многог чега важнијег и — акорд „Фриш фире“ са тим малим терцом звони тужно, тужно, звуци му човека обарају, али и дижу — на борбу. Ти су звуци дигли и Косту Ристића, те је смело и одважно изашао на мегдан. Кад се рекне, да је од оног света, што смо га мало час иштили за важност речи „Фриш фире“, подоста дошло, и то једна половина, да са неким надмоћним смешењем

прими од незваног „ментора“ моралну прилку, — да ће тако што бити, то је томе свету већ паслов рекао —, а друга половина, да некако срцу свом одлазе — то се онда може увидити, да је у писца смелости било, кад својој шали на чело није ишта друго метнуо, него баш оне оминозне речи. Но та смелост није била штетна ни у ком погледу. Тенденција је тиме очито изражена била, па је онда сваком годило, да се у својој мисли о тенденцији није пресаврио; а најмање се, чини нам се, у њој превариле прва половина горереченог света.

У Ристићевој шали тенденција је прва и главна ствар. Она некако абсорбује у себи остало све тако, да даје повода сумњи, е је писац са тим осталим у погледу спрам тенденције мањијски поступао. Но најпосле и није могло бити друкчије. Дубље деталирање осталих фактора морало би за који мах тенденцију у закутак бацити, а у таквој скроз и скроз тенденцијозној шали, као што је „Фрише фире“, не би се то дало учпнити без штете по саму тенденцију. Тако се дакле човек мора помирити и са релативно сувише строгом казном, којом је Спасићка своје грехе откајала — метиула је на коцку девојачки образ и поштење своје ћерке — мора се човек помирити и са сувише наглом променом у души Спасићкој — та сувише нагла промена посљедица је сувише строге казни. Са свим се тим човек помирити може, а и мора, као што се могло увидити при приказу те шале, која је по својој јасно обележеној тенденцији и предмету исте имала тако чудну снагу, којом је у правом смислу речи пашила, да је у своме току морала зајдати, јер ју је бурно иљескање прекидало.

Да ли би вужно било исприповедати сам садржај те шале? Мислимо не! Та знају је добро они, које је интересовала, — а интересовала је све, који појимају важност насловних речи. За остале, који у ту тајну нису посвећени, требало би још неких прецеденција, а да би могли потпуно схватити садржај те шале. Прецеденције их баш не би весиље, те тако ћемо прећутати и садржај Ристићеве шале.

„Фрише фире“ су одиграли опет „Фрише фире“. То бешу гђца Ј. Поповићева, гђца Л. Хадићева, г. Добриновић, и мала М. Максимовићеса. Гђца Ј. Поповићева била је „unter den frischen vieren die frischeste“. Не можемо јој веровати да и она није који часак слободе од својих дужности на то употребила, да бане мало међу „слатке“, јер оно њено „ух, слатка“ морала је присти из првога извора. Гђца Ј. Поповићева невала је у том квартету „прим“. Добро су јој секундирали гђца Л. Хадићева и г. Добриновић, а боме и мала Максимовићева није дистонирала. На тој су дакле страни била четврти адута у руци, и то понајајача. Је ли дакле чудо, што је „платка“ била на другој страни.

Леп успех, што га је имала шала „Фрише фире“, нека је Кости Ристићу доказ, да ишао пошао путем церавним. Фонда без сваке сумње у њему има, још је дакле само стало до тога, да се оберучке тај фонд захвата, да се ревно из њега вади, како би се већ једаред кобна стагнација у писању оригиналних глума одагнала; а и крајње је већ време, да се та стагнација одагна, јер у крај ње има од неког времена прета ужасна поплава од стране неког, тобоже, модерног укуса, који sans gène слави код нас оргије. Шат се с њиме у коштац ухвати мало ковзервативнију уку, те га у неколико и потисне!

Г.

П О З О Р И Џ Т Е .

* (Народно позориште у Загребу.) 6. марта о. г. приказана је у Загребу у корист г. Ј. Сајевићке „Белијала вјији“, шаљива игра од Р. Кнајзела. О тој представи пише „Овог“ ово: „Гђа Сајевићка остала је и у туђини верна своме народу, а кад се згода иружила, да се поврати — поврати се пунा знања и искуства у уметности, којој је посветила живот. Сада је готова уметница и свака њена улога има на себи мање више белегу савршенијства. Чим се појавила г. корисница, удари опињство уживо пљескање, и неколико красних китице паразији јој иежно поштовање, које за њу гаји опињство „Белијала вјији“ у нечем сећа на познату шаљиву игру „Језујита и његов питомац“, бар у нутарњој форми, али вањском формом свакако заостаје за глатким францеским делом. Умирњени часник барон Костан почује се на своје имање, да се за прошле грехе покаје. А страшан грех мори његову савест. Некад је завео неку девојку, а сада му његова управитељица, удовица Бернакова, сваки час спомиње, да је иста са ћерком својом погинула. Бернакова је језујиткиња, т. ј. чини се да је побожна, а и друге гради за побожне, да наведе барона на свето дело, не би ли на име њој оставио свој иметак. У томе је поможе кандидат теологије Бајланд, а управо лукава удовица рада би кандидату прибавити властелински насторат, а тада би је кандидат морао узети за жену. Међу тим има доћи у варош Клара Валфридовића, коју баронов пријатељ и препоручује њему, да му буде забавница. Пре него што ће Клара досети на своје место, упозна се са бароновим већаком плем. Варнбергом, лакоумником добра срца, али чуна дугова. Од тога и од сељакиња дознаје, какав дух влада у вароши и она предузима да га замени бољим. Наравно кад дође у варош, где се међу тим и бароном већак нашао, претварајући се такођер да је човек побожан, који путује у свету земљу, сукоби се са кандидатом и с удовицом Бернаковом, али за то предобије за себе барона. Кад јој га лукава удовица опет отргне, покуша задње средство: изјави му, на име, да га је удовица грозно преварила, да жена, коју је завео, није погинула од своје руке пре двадесет година са дететом, већ да је не давно умрла, а да је она сама њезина вјији. Удовица буде пртерана, већаку се поплаћају дугови, а Клара полази на послетку за измученога и у њу заљубљенога кандидата.

Приказивало се врло лено. Особито је г. корисница имала свладати занимљиву и смелу улогу, па ако велимо, да је неколико пута опињство усхитила баш до занесености, рекли смо доста. Особито је у г. Сајевићке хвале вредан свежи начин, којим она своје улоге обрађује. Гђца Перисова имала је по све исту улогу као у „Језујити и питомцу“, а она ју је згодно извела. Међу сеоским девојкама играла је гђца Краљева врло одлучну улогу. Г. Милан забавио је својим бароном врло добро, и запста сваки крет беше му када из природе узет. Г. Мандровић извео је строга кандидата прецизно, како смо вични гледати од њега. Г. Бан имао је опет улогу по својој буди, улогу, коју је управо мајсторски одиграо. Пренављање пред властелином пошло му је баш посве за руком. И његова персонификована савест — чопече, плати дугове! Шимарпље је нашао у г. Сајевића изврсна заступника. Од сељака беше најзабавнији г. Ружић.“

Издaje управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

33. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 23.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. МАРТА 1879.

Први пут:

ДВЕ СИРОТИЦЕ.

Драма у 8. слика а 6. чинова, од Џона Оксенфорда, превео Сава Петровић.

I. Слика: Две сиротице. — II. Слика: Шировање у летниковцу: Бел Ер. — III. Слика: Породична тајна. — IV. Слика: На сен-силписком тргу. — V. Слика: Ханријета. — VI. Слика: Салпетријерска казнионица. — VII. Слика: Лујза и Џер. — VIII. Слика: Мати и ћи.

О С О В Е:

Гроф Линијер, министар полиције	.	Зорић.
Маркез Де-Прел	.	Лукић.
Арманд каваљер Водрејски	.	Марковић.
Жак	.	Рајковић.
Џер, брат му	.	Ружић.
Доктор	.	Рајчевић.
Пикар, собар водрејев	.	Добриновић.
Лафлер	.	Ћирић.
Маре	.	Поповић.
Гроф Маји	}{ пријатељи	Јовановић.
Маркез Д' Естре	}{ Маркеза Де-Прела	Десимировић.
Грофица Дијана Линијерова	.	Д. Ружићка.
Лујза	}{ две сиротице	М. Рајковићка.
Ханријета	.	С. Максимовићка.
Фрошарова, мати жакова и пјерова	.	Ј. Поповићева.
Маријана	.	Л. Хаџићева.
Женевијева, предстојница салпетријерске казнионице.	.	Б. Хаџићева.
Слуге, гости, војници, грошићари, просијаци, господа и госпође, сељаци, чиљарице, робови и робиње.		

Збива се у Паризу 1785. год.

У недељу 4. марта по други пут: „Две сиротице.“ Драма у 8 слика а 6 чинова, од Џона Оксенфорда, превео Сава Петровић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.